дей; под ред. И. В. Гущина. – Гродно: ГрГУ. – 2004. – 333 с. 2. Процевський В. О. Приватноправове та публічно-правове регулювання соціально-трудових відносин: монографія/ В.О.Процевський. – Х.: ХНАДА. – 2012. – 332 с. 3. Примак Т.К. Институт договора: теоретико-правовые вопросы [текст]:автореф. : дис…д-ра юрид. наук:12.00.01 / Т. К. Примак. – М. – 2008. 4. Ракова Е.Г. Договор как форма и процедурный институт позитивного права [текст]: автореф. дис…канд.юрид.наук: 12.00.01 / Е. Г. Ракова. – СПб. – 2004. 5. Гьофе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу [текст]: пер. з нім. /О. Гьофе. – К.: Альтерпрес.. – 2003. 6. Трудовое право Украины в вопросах и ответах: Учебно-справочное пособие. Издание пятое, переработанное и дополненое / под ред. В. В. Жернакова. – Х. : Одиссей. – 2007. 7. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудовое право України : підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Харків : Видавництво «ФІНН». – 2009.

ТИХОНЕНКО Л. Л., *науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем профілактики правопорушень та взаємодії з населенням*
Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ТА БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Охорона дитинства в Україні законодавчо визначена як стратегічний загальнонаціональний пріоритет [1]. Проте продовжує існувати така гостра соціальна проблема, як «діти вулиці». Так, Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ встановив, що кількість безпритульних дітей в Україні становить близько 150–160 тисяч, тоді як офіційна статистика повідомляє про 12 тисяч [2].

Загальновідомо, що життя і здоров'я дітей, які живуть на вулиці, постійно перебуває під загрозою, а збільшення їх чисельності становить певну небезпеку для суспільства. Так, згідно з даними МВС України за 10 місяців 2012 р. неповнолітніми (або за їх участю) вчинено 14238 злочинів [3]. Враховуючи, що збереження високого рівня дитячої бездоглядності сприяє росту правопорушень та злочинності, перед державою нагально стоїть завдання пошуку шляхів для вирішення зазначеної проблеми. Та для вирішення

© Тихоненко Л. Л., 2013

будь-якої проблеми необхідно, перш за все, виявити причини її виникнення.

Однією з таких причин є соціально-економічні. Спад виробництва, зріст цін, при вкрай низькій заробітній платі та пенсійних виплат, призвели до зниження рівня життя багатьох громадян нашої держави. Так, в умовах глибокої економічної кризи багато сімей опинилися перед необхідністю чисто фізичного виживання. Намагаючись подолати матеріальні труднощі батьки змушені майже весь вільний час витрачати на пошуки додаткового заробітку. І це призводить до браку часу для виховання та спілкування зі своїми дітьми. Тобто діти залишаються без догляду дорослих [4, с. 80].

Розшарування суспільства за матеріальним становищем, збільшення частини населення, яке існує за межею бідності, боляче відображається на дітях. Діти з малозабезпечених сімей намагаються шукати краще життя на вулиці, вони, як правило, більш схильні до використання протиправних заходів для досягнення матеріального благополуччя.

Також, значна частина наших громадян у пошуках роботи за межами України змушені залишати своїх дітей без догляду, інколи майже на незнайомих людей, чим часто провокують дітей на неадекватну поведінку та вчинки, в тому числі злочинні. Таким чином, контингент «бездоглядних і безпритульних» сьогодні поповнюють діти українських сімей трудових мігрантів.

На сьогоднішній день склалася така ситуація, що матері-одиначки не отримують достатньої державної підтримки, допомога на дітей, яку вони отримують, не дозволяє цього. Тому, об'єктивна неспроможність таких матерів приділяти своїм дітям необхідну увагу загострює проблему дитячої бездоглядності.

Одним із найстрашніших «надбань» держави стала поява такого ганебного явища, як соціальне сирітство, яке в багатьох випадках зумовлено не тим, що батьки померли або загинули, а патологією батьківської поведінки, нехтуванням батьківськими обов'язками. Діти при живих батьках залишаються наодинці з різними життєвими труднощами і проблемами, внаслідок чого багато з них поповнюють ряди безпритульних, а щоб прожити, займаються жебрацтвом, вчиняють протиправні дії та злочини.

Ще однією вагомою причиною, чому діти обирають вільне життя поза стінами рідного будинку, є незрозумілість жорстких методів виховання які застосовуються до них з боку батьків. В деяких сім'ях до дітей застосовують фізичне або психологічне насильство і свій протест дитина висловлює втечами з дому. Робота щодо своєчасного виявлення таких сімей і проведення відповідної профілактичної роботи потребує значного поліпшення, як з боку органів внутрішніх справ, так і відповідних служб держадміністрацій.

Занепокоєння викликає й той факт, що частина дітей залишає з тієї чи іншої причини навчання у школі і таким чином залишається поза виховного впливу з боку вчителів, а вплив сім'ї на таких дітей, як правило, негативний.

На жаль, за умов глибокої соціально-економічної кризи загальноосвітні школи далекі від того, що від них вимагається. Частина вчителів має недостатній рівень культури і професійної підготовки, не користується авторитетом серед учнів. Кращі вчителі переходять до елітних шкіл – ліцеїв, гімназій тощо. Все це відчужує дітей від школи, вони втрачають до неї інтерес [5, с. 105]. В результаті дитина відчуває безперспективність навчання, бажання змінити середовище, подорожувати через нудьгу, рутину життя, пошуки цікавого, романтичного світу, прагне позбутися зовнішнього тиску, одержати свободу.

Переважна більшість неповнолітніх правопорушників – це підлітки, які втратили інтерес до навчання. Оскільки серед учнівської молоді мають місце факти паління, вживання алкоголю чи наркотиків, хуліганства і крадіжок, статевої розбещеності, особливу увагу треба приділяти відповідним напрямам роботи.

У виховній роботі, пов'язаній з профілактикою правопорушень, особливе місце має зайняти правове виховання. Однак через непідготовленість педагогів до цієї роботи, відсутність необхідної літератури воно не відповідає потребам дня. Це виховання, як правило, зводиться до ознайомлення учнів з основними положеннями кримінального права. Залишаються поза увагою інші галузі права, які відіграють не меншу роль у житті людини. Працівники правоохоронних органів, виступаючи перед учнями, захоплюються висвітленням конкретних злочинів, механізмів їх

вчинення та розкриття. Така деталізація тільки навчає «методиці» скоєння протиправних діянь. Не дається морально-правова оцінка негативним вчинкам, не розкривається невідворотність відповідальності за скоєне. Потребує особливої уваги проблема виховання у школярів поваги до тих, хто стоїть на охороні закону. З цією метою не завадило б частіше організовувати зустрічі учнівських колективів з працівниками правоохоронних органів, можливо, навіть відвідувати місця їх роботи.

Недоліки існують і в організації проведення вільного часу дітьми. Останнім часом більшість дитячих гуртків, спортивних секцій, художніх студій та інших подібних організацій стали функціонувати на платній основі. Причому, в більшості випадків, встановлюються такі розміри внесків, що не кожна сім'я може дозволити собі такі витрати. В результаті діти опиняються на вулиці, дитина не знає чим себе зайняти, безцільно вештається по вулиці шукаючи розваг, що нерідко закінчується пияцтвом, вживанням наркотиків, бійками, правопорушеннями та злочинами.

Ще одна з причин появи дітей на вулиці – це відсутність моралі в сучасному суспільстві, адже навіть із благополучних сімей діти втікають на вулицю, оскільки батьки не цікавляться духовним світом своїх дітей.

На жаль, мають місце непоодинокі випадки порушення житлових і майнових прав дітей. Приватизаційні процеси на ринку житла, корупція дають можливість відсудити, продати житло, що належить дитині, залишаючи її без місця проживання. Така дитина стає безпритульною, бродяжить, поповнює ряди груп ризику.

Поширенню бездоглядності, злочинності сприяє недостатня робота органів міліції щодо виявлення та притягнення до відповідальності батьків, які нехтують обов'язками щодо виховання своїх дітей, дорослих та батьків, які втягують дітей у протиправну діяльність, примушують їх займатися жебракуванням, проституцією. Також правоохоронним органам необхідно більш уваги приділяти профілактичним заходам.

Небезпечним є й те, що в Україні здійснюється випуск та ввіз з інших країн видань, які містять пропаганду культу насильства та жорстокості, ідеалізують незалежний спосіб життя «дітей ву-

лиці», вживання наркотиків та стан наркотичного сп'яніння, показують засоби виготовлення підривних устроїв, вогнепальної зброї, у подробицях показують, як організувати вбивство чи вчинити акт насильства. Легкий доступ до інформації через мережу Інтернет також містить в собі чималу небезпеку. Таким чином, сучасні засоби масової інформації та засоби комунікації є важливою та невід'ємною частиною сучасної культури, але, в той же час, можуть нести пропаганду асоціальної поведінки.

Не можливо дати вичерпний перелік всіх причин розповсюдження дитячої безпритульності та бездоглядності, бо життя рухається вперед і ставить перед державою та суспільством все нові й нові завдання, але викоренення цих причин є запорукою подолання дитячої бездоглядності, яка є одним з чинників, що породжують дитячу злочинність.

Незважаючи на те, що державними органами, громадськими та благодійними організаціями, що опікуються проблемами безпритульних дітей, останнім часом ведеться активна робота щодо усунення причин, що сприяють розповсюдженню дитячої бездоглядності та безпритульності, у цій сфері залишається безліч питань, невирішеність яких знижує ефективність діяльності суб'єктів профілактики цього явища. Серед них можна назвати: низький рівень фінансування установ і служб, що здійснюють соціальний захист безпритульних дітей та профілактику безпритульності; відсутність транспорту для перевезення виявлених дітей, що займаються бродяжництвом; відсутність обладнаних приміщень для тимчасового розміщення вилучених з вулиці дітей; недосконалість законодавства; відсутність узгодженості у діях суб'єктів, що вирішують проблему безпритульності дітей; повільне створення закладів для реабілітації дітей, які тривалий час перебували в умовах вулиці, потерпіли від насилля, жорстокого поводження з ними тощо.

Треба враховувати, що психіка дітей, які жили на вулиці хоч незначний час, вже зламана. Якщо дитина ночувала у підвалах і на горищах, здобувала їжу жебракуючи, пізнавала правила поведінки не людського життя, потрібна тяжка і кропітка праця психологів, соціальних працівників і вихователів, аби повернути її

обличчям до суспільства. Але, насамперед, суспільство повинне повернутися обличчям до дитини. Для цього треба створювати відповідні умови для вилучення дітей з підвалів і вокзалів, а потім забезпечити їх медико-психолого-педагогічною реабілітацією і подальшою суспільною адаптацією. Та, на жаль, нерідкими є випадки, коли дитину, яку вилучили з вулиці повертають в сім'ю, де батьки зловживають алкогольними напоями, знущаються з дитини, навіть не спробувавши допомогти їй, і це призводить до того, що дитина знову опиняється на вулиці.

Приймаючи до уваги гостроту проблеми, всім зацікавленим установам необхідно здійснювати узгоджені заходи щодо вдосконалення виховної роботи в учбових закладах та за місцем проживання бездоглядних дітей.

Очевидним є те, що потрібна цілеспрямована просвітницька компанія, починаючи вже з початкової школи, запровадження в школах «уроків правоосвіти», які проводили б працівники міліції. На таких уроках доцільно навчити дітей як себе захистити, які вони мають права та обов'язки, куди вони можуть звернутися за допомогою. Основним принципом організації занять повинна бути повна відвертість. В такому випадку працівник міліції буде першим, хто дізнається про негаразди в сім'ї, де живе дитина, про її проблеми в школі, конфлікти у спілкуванні з однолітками і, таким чином, зможе вчасно прийняти заходи щодо недопущення ситуації, коли дитина кидає сім'ю, навчання в школі і, нарешті, стає представником «дітей вулиці».

Для того, щоб така робота була дійсно корисною, необхідна певна підготовка такого працівника міліції. Це можуть бути спеціально організовані курси з навчання основам педагогіки.

Доцільним є підготовка буклетів, де висвітлюються негативні сторони життя на вулиці та його наслідки. Такі буклети повинні обов'язково містити інформацію, куди дитині звернутися у скрутній ситуації, а також телефони довіри, що існують в даному районі, місті.

Працівники міліції повинні активно використовувати можливості ЗМІ для висвітлення проблем безпритульних дітей, надавати інформацію про те, яким чином пересічні громадяни можуть їм допомогти.

Безпритульність та бездоглядність є постійним супутником ди-

тячої злочинності. І це зрозуміло, бо бездоглядність дітей як негативне явище характеризується не тільки відсутністю контролю за вчинками таких дітей, але й серйозними пробілами в організації їх виховання. Але, наразі з цим не можна забувати про віктимологічний аспект бездоглядності. Безпритульним дітям притаманна висока ймовірність стати жертвою злочину. І саме на це, перш за все, необхідно звертати увагу дітей, проводячи з ними виховну роботу.

Виявляти злочини, що вчиненні по відношенню до безпритульних дітей дуже важко, тому що потерпілі не звертаються до правоохоронних органів для притягнення до відповідальності винних. Отже, якщо з такими дітьми не проводити індивідуальну профілактичну роботу, основу якої складатимуть заходи виховного, медичного і правового впливу, то буде продовжуватися процес зростання віктимності бездоглядних дітей.

Приймаючи до уваги те, що останнім часом в Україні активізувалася робота громадських формувань з охорони громадського порядку (громадські пункти охорони громадського порядку, добровільні народні дружини, студентські оперативні загони, загони сприяння міліції тощо), вважаємо доречним залучати їх до виявлення осередків скупчення безпритульних та бездоглядних дітей з подальшим інформуванням про це служб у справах дітей, до проведення виховної роботи серед таких дітей.

Отже, захист дітей є завданням загальносуспільного та загальнодержавного рівня. Не можна забувати, що бездоглядність породжує жебрацтво, бродяжництво, злочинність. Тож, вирішення проблеми дитячої бездоглядності та безпритульності в Україні буде сприяти зниженню рівня злочинності серед неповнолітніх.

Список літератури: 1. Про охорону дитинства: Закон України: від 26.04.2001, № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142. 2. Офіційний сайт газети «Тиждень»: за станом на 14.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tyzhden.ua/News/36520 3. Стан та структура злочинності в Україні (станом на 20 листопада 2012 р.): статистика МВС України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/ 813157 4. Прудников Б. М. Профилактика беспризорности, безнадзорности и наркомании среди несовершеннолетних. Административно-правовое регулирование: монография. – М.: Закон и право. – 2004. – 447 с. 5. Курс кримінології: особлива

частина: [підручник: у 2 кн.] / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер. – 2001. – 480 с.

ЧЕРНОП'ЯТОВ С. В., *викладач кафедри цивільно-правових дисциплін*
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПОКАРАНОСТІ

Дослідження правових питань дисциплінарної відповідальності, сутності та змісту її основного діючого елементу – дисциплінарних санкцій (стягнень) – рано чи пізно ставить перед дослідниками питанням так званого стану дисциплінарної покараності. Однак, на жаль, це правове явище ще не ставало самостійним предметом ґрунтовних досліджень в науці трудового права.

Вчення про стан правової покараності як такий розвивається в межах загальної теорії права. Традиційно та небезпідставно вважається, що стан покараності притаманний передусім каральним (штрафним) різновидам відповідальності [11, с. 90]. Однак, правильніше було б, на нашу думку, говорити про те, що вони притаманні каральним (штрафним) різновидам відповідальності, заснованим на відносинах влади-підпорядкування (кримінальній, адміністративній, дисциплінарній). Адже, наприклад, каральна цивільно-правова відповідальність (штраф, пеня) не характеризуються станом покараності.

Стан покараності випливає із застосування заходів відповідальності (санкцій), передбачає певні невигідні зміни у правовому становищі особи і має триваючий характер. Характерною ознакою стану покараності є його строк, визначений законом, триваючий характер[11, с. 90].

Найбільш розробленим є кримінально-правове вчення про стан покараності (судимість). Розглянувши кілька доволі усталених визначень судимості, можна в загальних рисах з'ясувати сутність стану покараності. Так, судимість визначають як правовий стан особи, створений реалізацією кримінальної відповідальності, що виникає внаслідок засудження винної особи

© Черноп'ятов С. В., 2013